

ASPECTE PRIVIND DEZVOLTAREA ECONOMICO - SOCIALĂ A COMUNEI SOMEŞ ODORHEI ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA

IOAN CIOCIAN

După moartea împaratului Iosif al II-lea (1780-1790) problema iobägească este reluată din nou cu ocazia dietei din 1791, când la definitivarea reglementării se aduc totuși modificări: "domnii de pământ să respecte prevederile legale, ca iobagii să nu poată fi izgoniți de pe sesiile lor și acestea să nu fie transformate în alodii". Tendința curții imperiale de a-i ocroti pe supuși își are izvorul în derularea evenimentelor politice și militare pe plan european. Revoluția burgheză din Franța ca și războaiele dintre marile puteri erau fenomenele, care vor jalona politica noului împarat față de supuși, încercând evitarea unor revolte sociale pe de o parte și, căutând pe toate căile, să atragă un număr cât mai mare de soldați în armata imperială¹.

În această perioadă de afirmare a relațiilor capitaliste în favorul celor feudale cuprinse de un ireversibil declin, națiunea română, prin reprezentanții săi, se ridică la luptă pentru drepturi naționale. Ideile revoluției franceze se vor vehicula în întreaga Europă, subminând vechea ideologie bazată pe rânduierile feudale. O dată cu aceste dorință de libertate a popoarelor se va accentua tot mai mult². Corifeii școlii ardelene urmărind emanciparea națiunii române din Transilvania, vor străbate satele sălăjene înființând un mare număr de școli. Gheorghe Șincai, Ignatie Darabant și Grigore Maior vor fi în permanentă legătura cu preoții satelor. Înainte de importantul moment al Supplexului, în anul 1790 la Bobota în Sălaj, românii din părțile nord-vestice ale Transilvaniei, intruși prin reprezentanții lor solicită între altele promovarea și dezvoltarea culturii în limba națională³.

Ultimul deceniu al secolului al XVIII-lea este dominat de puternice frâmhîntări sociale și naționale în contextul schimbării raportului de forțe pe plan european. Aceasta se va resfrânge și asupra perioadei de început a secolului următor cu consecințe din cele mai grele sub aspectul exploatației maselor de către nobilime. Drept urmare,

¹ Din *Istoria Transilvaniei*, vol. I; Ed. a II-a; 1963; p.247-248;

² N. Edroiu, *Răsunetul european al răscoalei lui Horea*, Cluj-Napoca, 1976, p.97-110

³ L. Gyemant, *Mișcarea națională a românilor din Transilvania*, 1790-1848, București, 1986, p. 160

în vara anului 1817, în urma vizitei împaratului Francisc I de Transilvania, căruia î-ai fost înmânate mii de plângeri despre abuzurile stăpânilor de pământ, se inițiază o nouă acțiune pentru efecuarea unei conscripții urbariale. Sub conducerea vicepreședintelui cameral Anton Cyiráky sunt trimși în Transilvania comisari speciali. Această conscripție care începe acțiunile în vara anului 1820, este ultima de acest gen până în 1848. Acțiunea comisiei Cziráky se încheie fără succes, să că problema reglementării urbariale nici nu se va mai pune până în preajma revoluției de la 1848⁴.

Întrucât Imperiul Habsburgic va fi mereu în confruntări cu Franța, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea se vor efectua conscripții militare în care se va urmări în primul rând mărirea efectivelor de concentrați. De data aceasta în conscripții se vor acorda unele imunități, în special pentru mica nobilime, care apare în număr tot mai mare cu obligații militare.

Conscripția militară din anul 1797 consemnează la Bârsa între nobili cu casă scutiti de impozite pe: Tarța Vasile, iar între nobili cu casă nescutiti: Bota Ioan cel Mijlociu, Bota Vasilică, Bota Ioan-junior, Bota Nicoară și preotul greco-catolic Pop Ioan. În timpul războaielor napoleoniene sunt convocați la oaste nobili scutiți de impozit: Lazăr Vasile și Pocol Petre. Primul are obligația de a se prezenta la oaste cu cal. Între nobili nescutiti, fără cal, figurează: Bota Vasilică, Nichita Vonut, Ioan și Dumitru. De asemenea și nobilul Ghiurco Todor⁵.

În 1797 au fost conscriși la Domnin în categoria nobililor scutiti de impozit: Virag Francisc, Ghiurco Chirilă, Gligor Lup, Vasilia Ion, Rad Lup, soția lui Chiș Petre, Ghiurco Ioan, Găvrilă, Gligore Pavel, Gabor și soția lui Ilie, Vaida Gheorghe, Raț Micle, Pop Chirilă, Haiduc Dumitru, Marc și Samoilă, Beșe Tanasia, Haiduc Gheorghe, Vaida Gligor, Pop Chirilă, Gogota Flora și Bogoviț Alexa. În categoria nobililor fără casă nescutiti apar Vaida Urs și Ion, Beșe Constantin și Ion⁶. Tot în această categorie sunt inclusi și preoții greco-catolici: Popa Iosif și Popa Vasile⁷.

Baronul Bornemisza Iosif se opune în anul 1797 conscrierii bunurilor sale din Someș Odorhei, cerând în acest scop aprobarea dietei. În același an apar înscriși și nobili cu casa scutiti de impozit: Nemeti Ioan, Horvath Antal și Iosif, preoții Muranyi Francisc (reformat), Popa Gherasim și Meca Ioan (greco-catolici). În 1805 au fost conscriși pentru serviciul militar nobilii scutiti de impozit, cu cal baronul Bornamisza Iosif, Szelei Iosif și Paul Mokany Ioan, 2 nobili nescutiti de impozit, pedeștrași, Nemethi Daniel, Antal și Ioan, Kovaszna Iosif și Gheorghe, Varo Vasile și Paul. În același an, la 12 octombrie, au depus jurământul omagial la Someș Odorhei șase persoane între care: Szeley, Bakanyi, Pap, Varo și Nemeti⁸.

⁴ C. Albu, *Simion Bărnuțiu*, București, 1985, p.20-21; *Din Istoria Transilvaniei*; vol II .p. 3

⁵ M. Petri; *Szilág vármegye monographija*; vol. I, Budapest 1903, p.698.

⁶ Idem. Vol III; p.257.

⁷ *Ibidem*.

⁸ D.J.A.M Sălaj; Fond Monografii, *Monografia comunei Someș-Odorhei*; până în 1918, întocmită de I. Ciocian p.131-139; M.Petri; op.cit.; vol. IV, p. 396

În timpul războaielor napoleoniene și a celor cu turci din prima jumătate a secolului al XIX-lea vor muri mulți bărbați, lucru pe care-l va dovedi și Conscripția Czirakyana. Consecința imediată va fi creșterea numărului sesiilor pustii care ating cifra de 40, în patru sate⁹. Numărul mare al morților din Domnin Bîrsa și Someș Odorhei se explică prin ofensiva insurecției nobiliare din 1809¹⁰, când din nevoie de soldați pentru a fi trimiși împotiva lui Napoleon, curtea de la Viena a ordonat mobilizarea tuturor armăștilor și a altor categorii de nobili mici din Transilvania¹¹. În acest an compania a IV-a Batalionul II din Regimentul I de infanterie a fost formată ân cea mai mare parte din subunități provenite de pe Valea Someșului, ântre care erau mulți bîrseni, domnieni și odorheni¹².

Scuturile de impozite ale micilor nobili au avut efect temporar pentru că după Congresul de la Viena din 1875 marii nobili reiau ofensiva pentru redobândirea vechilor drepturi de aceea ân tabelele contribuabilitililor din 1818, foștii scuțiți din timpul războaielor napoleoniene apar din nou în postura de impuși¹³. Necesitatea sporită de produse agricole și bani a dus la o impunere mult mai riguroasă, atât a nobilimii mici, cât și a iobagilor și jelerilor. În 1818 taxa impusă pe terenul arabil era de 8 creițari la o suprafață de teren de "un cubul de semănătură ân cazul pământului de categoria a patra, cum era situația la Bîrsa, Domnin, Inău și Șoimuș. Pentru un car de fân se plătea taxa de patru creițari¹⁴.

Situația socială a satelor comunei Someș Odorhei în anul 1818, după tabelele contribuabilitelor:

Nr. crt.	Localitatea	Starea socială	Teren arabil în cuburi	Fânaț în care de fân	Vin în urne
Bârsa¹⁵					
1	Nobili	4	9 ½	8 ½	8
2	Iobagi	22	127 ½	111	54
3			21	20	16
Domin¹⁶					
1.	Nobili	29	56	49	-
2.	Iobagi	37	110	110 ¼	4
3.	Jeleri	10	25	22 ½	-
4.	Sesi pustii		25	55	-

⁹ În *Tárténelmi Szemk*, Budapest 1966, vol I-IV, p. 270-279

¹⁰ G. Kovách, Situația iobagiei din Sălaj la începutul sec. Al XIX-lea, în Acta M. Porolissensis, vol. V, p.432

¹¹ N. Szabo, *Frâmantări țărănești în Transilvania în timpul războaielor napoleoniene (1809)*, în S.A.I., XVI, 1970, p. 115

¹² Biblioteca Centrală-Universitară "Lucian Blaga" Cluj-Napoca, Donația Francisc Hossu -Longin, sertar 253/212 "Scisori vechi și documente"

¹³ D.J.A.N Sălaj; Fond Nr.17, mapa C.CIX/588, 1919, fil. 4.

¹⁴ Idem, mapa CCIX, cota 5808/1818, filk . 1-6

Nr. Localitatea crt.	Starea socială		Teren arabil în cuburi	Fânaț în care de fân	Vin în urne
Inău ¹⁷					
1.	Iobagi	21	112	136	59
2.	Văduve de iobagi	1	12	17	-
3.	Jeleri	19	51	57	40
4.	Văduve de jeleri	2	-	-	-
Someș Odorhei ¹⁸					
1.	Nobilii	3	-	-	-
2.	Iobagi	63	355	391	88
3.	Jeleri	14	14	30	-
4.	Văduve de jeleri	1	4	6	-
Soimuș ¹⁹					
1.	Iobagi	32	195	211	72
2.	Jeleri	4	17	18	8
3.	Sesii pustii	22	153	125	12

În categoria impușilor la Someș Odorhei mai apar și armeni și țigani, care plătesc pentru animale, taxa capului, taxa civilă etc., dar nu sunt impuși pentru terenurile agricole.

Conscriptia Czirakyana din anul 1820, ne prezintă situația de ansamblu a raporturilor iobägești pentru comuna Someș Odorhei. Iobăgimea este lăsată la cheremul nobililor care recurg la răpirea pământurilor obștii, la robote exagerate, factori care au provocat o serie de nemulțumiri în rândul țărănimii soldate chiar cu revolte locale²⁰. Se observă tendința de alodizare în special pe moșiile familiei Wesselény. În satele comunei organizarea gospodăriilor alodiale bazate pe producția marfă a cerut remăsurarea hotarelor în defavorul iobagilor. Pe de altă parte aceasta se baza pe munca de robote sporite, care au contribuit la creșterea accentuală a stării de nemulțumire a țărănimii până la 1848²¹.

Situația comunei o cunoaștem din datele conscripției ce ne redau tabloul social – economic al celor cinci sate conscrise²².

La Bârsa existau în 1820: 21 iobagi, 6 jeleri, 5 sesii iobägești; de asemenea 1 sesie jelerească părăsită²³. În sat existau șase nemeși²⁴. Iobagii aveau în folosiță

¹⁵ Idem, mapa CXC, cota 5315/1918, fil 7

¹⁶ Idem, mapa CXC, cota 5888/1818 fila 3-8

¹⁷ I. Ciocian, *op. cit.* p. 136; D.J.A.N. Sălaj, mapa CXVII, cota 3035/1818, fil. 1.

¹⁸ D.J.A.N. Sălaj, mapa CXXV, cota 3297 /1818, fil. 6-9

¹⁹ Udem, mapa CCXXIII, cota 5231/1818, p2-6

²⁰ G. Kováč, *op.cit.* p.433

²¹ E. Csetri, *In Tanulmányok az crdelyi Kapi taliszmus Kezdetenről*, București; 1956, p. 39-45

²² Iz Trócsány, *Az északi Partiumm 1820- ban, A. Conscription Cziyrákya adatai*; Budapest 1966, p. 30-82

²³ Idem p.30

²⁴ Ibidem p.70

216 7/8 iugăre cadastrale de arătură și 47 iugăre de fâneț. Stratificarea iobăgimii se prezenta astfel:

Între 2-5 iugăre	-2 familii ;
Între 5-8 iugăre	-1 familie ;
Între 8-5 iugăre	- 15 familii ;
Între 5 iugăre	- 3 familii ;

Hotarul era folosit în două asolamente, având o productivitate de 3,5 ori sămânța. Sătenii au dreptul la lemn de construcții și orișmărit până la anul nou. Robotele sunt executate în următorul fel:

2 zile pe săptămână	- 2 iobagi;
3 zile pe săptămână	- 13 iobagi;
4 zile pe săptămână	- 6 iobagi;

Nouă familii declară conscriptorilor că "robotele sunt cerute proporțional pe parcursul anului"; 12 declară că sunt solicitați în timpul muncilor de vară; iar 6 familii arată că "în timpul verii sunt puși la lucru în permanentă, fără un calcul al robotei normale"²⁵.

În Domnin existau în 1820: 34 de iobagi, 2 jeleri și 4 sesii părăsite, care sunt folosite de iobagi²⁶. Numărul nemeșilor era de 23. În folosiștea iobagilor erau 168 5/8 iugăre cadastrale de arătură și 39 3/8 iugăre de fânaț. În privința stratificării iobăgimii prin fărâmîțarea sesiilor se constată următoarele :

Sub 2 iugăre	- 3 iobagi;
Între 2-5 iugăre	- 15 iobagi;
Între 5-8 iugăre	- 17 iobagi;
Între 8-15 iugăre	- 8 iobagi;
Peste 15 iugăre	- 2 iobagi;

Hotarul este folosit în trei asolamente având o productivitate de trei sămânța. Țărani au dreptul la lemn pentru construcție, ghindărit și crișmărit tot anul²⁷. În privința robotelor declară:

1 zi pe săptămână	9 iobagi;
2 zile pe săptămână	15 iobagi;
3 zile pe săptămână	1 iobag;
4 zile pe săptămână	4 iobagi;

Se specifică și aici că robotele sunt executate proporțional tot timpul anului.

Înălț înregistrează la 1820: 42 iobagi, 4 jeleri și 19 sesii iobăgești părăsite, la care se adaugă și 8 sesii jeleriști părăsite. Iobagii erau repartizați la următorii proprietari: văduva grofului Bethlen Adam detine 7 familii, urmașii grofului Bethlen

²⁵ D.J.A.N. Sălaj, Fond Monografii; *Monografia Comunei Someș-Odorhei întocmită de I. Ciocian*, p.131-142, Ls. Trácsány, op. Cit 31

²⁶ *Idem* p.31

²⁷ *Ibidem* p.70-71 b

Samuel – 25 familii; 25 familii aparțineau baronilor Huszar Iosif, Bornemiszan Iosif și Nalatzi Iosif, iar 8 familii grofului Tănaczkai Paul. Se poate constata că unii iobagi servesc la doi stăpâni²⁸. În acest sat iobagii dispun de 272 7/8 iugăre de pământ arător și 56 2/8 iugăre de fânaț și sunt stratificați astfel²⁹:

Sub 2 iugăre	8 familii;
Între 2-5 iugăre	4 familii;
Între 5-8 iugăre	9 familii;
Între 8-15 iugăre	19 familii;
Peste 15 iugăre	2 familii;

Hotarul este folosit în trei asolamente, având o productivitate de 2,5 ori sămânța la grâu, 4 ori la seceră și de 5 ori la alac și ovăz. Rândul robotelor se prezinta astfel:

1 zi pe săptămână	- 4 familii;
2 zile pe săptămână	- 6 familii;
3 zile pe săptămână	- 21 familii;
4 zile pe săptămână	- 3 familii;
peste 4 zile pe săptămână	- 3 familii;

Jelerii lucrează o zi pe săptămână. Treizeci de iobagi declară că în timpul muncilor de vară "sunt mânați la lucru fără să se socotească rata robotelor legale³⁰.

La Someș Odorhei în 1820 sunt înregistrați 66 de iobagi, 6 jeleri cu casă, 3 jeleri fără casă și 3 sesii părăsite. Dintre aceștia 22 de familii la baronul Bornemisza Iosif³¹. În folosința iobagilor sunt 595 1/8 iugăre de arături și 121 1/8 iugăre de fânaț. Stratificarea iobagilor după mărimea era următoarea:

Între 2-5 iugăre	- 7 familii;
Între 5-8 iugăre	- 14 familii;
Între 8-15 iugăre	- 38 familii;
Peste 15 iugăre	- 7 familii;

Hotarul satului era folosit în două asolamente; pe unele suprafețe de fânaț cosindu-se și otavă. Productivitatea terenului era de șase ori sămânța. Iobagii aveau dreptul de a tăia leme din pădure pentru construcții și crengi pentru foc, iar la ghindăriț plătesc taxă. Robotele se executață astfel³²:

2 zile pe săptămână	- 16 familii;
4 zile pe săptămână	- 12 familii;
peste 4 zile	- 38 familii;
1 zi pe săptămână	- 13 familii;

Robotele sunt cerute în mod proporțional, iar cărăușia lungă (hosu fuvar) este socotită în contul robotelor normale. În Soimuș în 1820 existau 54 de familii de

²⁸ Zs. Trócsány, op.cit . p. 30-32

²⁹ *Idem*, p.81-82

³⁰ *Ibidem* p. 83

³¹ G. Kovach, *op. cit.* 431

³² Zs. Trócsány, *op. cit.* p. 82

iobagi, 9 jeleri fără casă și un singur nemeș³³. Iobagii au 264 iugăre de arături și 154 7/8 iugăre de fânaț. Sub aspectul stratificării iobăgimii situația se prezintă astfel:

Sub 2 iugăre	- 2 familii;
Între 2-5 iugăre	- 7 familii;
Între 5-8 iugăre	- 20 familii;
Între 8 -15 iugăre	- 25 familii;

Productivitatea hotarului este de cinci ori sămânța, iar în privința dreptului de tăiat lemne din pădure și ghindărit situația este identică cu cea de la Someș Odorhei. Robotele sunt executate 2 zile pe săptămână 8 iobagi, 3 zile pe săptămână 32 iobagi și 4 zile pe săptămână – 14 iobagi³⁴.

Extrem de variat este modul de percepere al dărilor în comuna Someș Odorhei, potrivit conscripției din 1820. La Domnin 32 de familii nu dau nici zeciuială, iar la Bârsa o familie dă zeciuială din cereale, 18 familii achită zeciuială de cânepă din alte produse; "restul nimica". La Soimuș nu se dă nonă, ci zeciuială ca la Inău și Someș Odorhei³⁵. În privința daturilor, la Domnin cele 39 de familii sunt datoare cu torsul a 2-3 pfonți de cânepă, iar 29 familii mai dau unt și ouă. În Bârsa 4 familii torc 2 pfonți de cânepă la curtea nobiliară, 13 dau pui și găini, ouă și "altele", două plătesc și alte "măruntișuri". Două familii sunt scutite de orice daruri.

Şapte familii din Inău torc lână sau cânepă sub 2 pfonți în timp ce altele 35 familii torc 2-3 pfonți. Şaptesprezece familii sunt obligate la servicii la curte. Toate cele 46 de familii compuse de 42 iobagi și 4 jeleri fac servicii mărunte din partea celor 63 de familii de supuși când li se cere³⁶. Torsul de 2-3 pfonți este obligatoriu și la Someș Odorhei, pentru 35 și respectiv 38 familii, iar 6 familii nu dau nimic. În această localitate o obligație a țăranilor era aceea de cărăușie pe care unii o plătesc în bani celor ce fac drumul pentru ei. Olarii de aici sunt obligați să pună la dispoziția nobilior produse de ceramică.

Din conscripție se mai constată obligațiile pentru fisc. La Inău se percep zeciuiala din grâu, ovăz, oi, capre și albine, la fel și zeciuiala din cânepă (fuior și sămânță), sămânță de dovleac și fasole. Tot aici sătenii au dat zeciuiala din purcei³⁷. La Soimuș sătenii au dat zeciuiala din vin când au avut vîi³⁸. La Bârsa țăranii dau zeciuiala din grâu, porumb, cânepă, sămânță de dovleac, purcei și miei pe moșia Bornemisza, iar pe moșia Wesselényi se cere în plus și zeciuiala din ovăz.

Țăranii din Someș Odorhei dau zeciuiala pentru fisc din grâu, secără, alac, albine și miei, iar zeciuiala din porumb, cânepă, fasole, semințe de dovleac, varză, gâște, rațe și purcei.

³³ *Idem* p. 38

³⁴ *Ibidem*, p. 62

³⁵ D.J.A.N. Sălaj; *Fond Monografii; Monografia Comunei Someș-Odorhei*; p. 136-138

³⁶ Zs. Trócsány, *op. cit.* p. 217-218

³⁷ *Idem*. P. 251

³⁸ *Ibidem* p. 252

Inexistența unei reglementări urbariale a permis comiterea multor abuzuri în rândul populației satelor din partea nobililor, a administratorilor și a juzilor sătești; aceasta ducând la apariția multor sesii pustii. Creșterea numerică a locuitorilor satelor a atras după sine fărâmîțarea sesiilor și stratificarea socială a iobăgimii. În satele comunei Someș Odorhei, pe o familie revenea o suprafață arabilă ce varia între 4 - 9 iugăre de pământ arător, iar fânațul între 1 - 2,6 iugăre cadastrale. Raportată la productivitatea scăzută a pământului, în condițiile unei tehnici rudimentare, când se folosea încă plugul de lemn, cantitatea de produse agricole pentru consumul propriu după achitarea obligațiunilor iobăgești, era extrem de mică³⁹.

Tabel cuprinzând repartitia terenului arabil și a fânațului în iugăre cadastrale la începutul secolului al XIX -lea :

Nr. Localitatea crt.	Numărul iobagilor	Teren arabil	În medie pe familie	Fânaț	În medie pe familie
1. Bârsa	21	202 6/8	9,9	47	2,2
2. Domnin	37	168 5/8	4	39 3/8	1
3. Inău	42	272 7/8	6,5	56 2/8	1,3
4. Someș Odorhei	66	595 1/8	9	121 1/8	2
5. Soimus	54	264	5	145 7/8	2,6

Numărul iobagilor și a jelerilor este în continuă oscilație, întrucât sunt mai reduse nepurtându-se atâtea războie în deceniile 3 - 4 ale secolului al XIX-lea și pe plan european înregistrandu-se un spor demografic, iar pe de altă parte mulți nobili își pierd pământurile devenind iobagi⁴⁰.

În anul 1831 situația iobagilor și a jelerilor se prezenta astfel:

Nr. Localitatea crt.	Iobagi	Jeleri
1. Bârsa	43	7
2. Domnin	66	10
3. Inău	47	13
4. Someș Odorhei	90	12
5. Soimus	56	-

La sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea unele familii se mută dintr-un sat în altul, astfel în Domnin se stabilește familia Ciocian din Varaiug⁴¹ și familia Bancea din Noțig, de asemenea vin unele familii din altă parte și la Someș Odorhei și Inău, ca de exemplu din Aluniș, Turbuța, Rona, etc., de unde și numele de familie: Săilăcan, Turbuțan, Rognean, etc. În jurul anului 1820 multe familii ruinate pleacă spre Carei, Satu Mare și Oradea unde se angajează la munci agricole, motivând că "lucreză cu palmele la coasă, sapă, secere, unde totuși primesc niște bani". Între aceștia în anul 1820 pot fi întâlniți și săteni din Soimus⁴².

³⁹ G. Kováč, *op. cit.* p. 440-446.

⁴⁰ Zs. Trócsány, *op. cit.* p. 30; 216; 254.

⁴¹ D.J.A.N. Sălaj; *Fond Nr 17*; mapa CCIX, cota 5837/1848 fil 13

⁴² I. Ciocian, *op. cit.* p. 138; Zs Trácsány, *op. cit.* p. 95

În anul 1840 situația socială a comunei se prezenta astfel :

Nr. crt.	Localitatea	Nobilii impuși	Iobagi	Jeleri
1.	Bârsa	6	31	5
2.	Domnin	18	54	9
3.	Inău	-	50	7
4.	Someș Odorhei	1	89	3
5.	Soimuș	-	51	-

În preajma revoluției de la 1848 în sesiile iobägești cu toate componentele lor intra și extravilane, care erau destul de mici din cauza fărâmițării, după cum rezultă și din darea pe pământ, astfel că foarte puține familii iobägești plăteau suma de 8 florini ce se percepe pentru o sesie întreagă; majoritatea plătind 4 sau chiar sub 4 florini⁴³. La exploatarea socială se adaugă o tot mai accentuată exploatare națională, motiv pentru care românii vor cere mereu drepturi naționale. Prin școli, publicații biserică, memorii etc. românii din Transilvania pornind de la ideile școlii ardelene vor lupta pentru dobândirea de drepturi politice, sociale și culturale alături de celelalte națiuni ale țării⁴⁴.

Situată demografică a comunei Someș Odorhei în anul 1847⁴⁵:

Nr. crt.	Localitatea	Total	Greco catolici	Reformați	Romanoi catolici	Izraeliți
1.	Bârsa	414	49	5	-	15
2.	Domnin	948	928	2	3	-
3.	Inău	500	500	-	-	-
4.	Someș Odorhei	986	875	76	25	10
5.	Soimuș	484	472	6	6	-

Situată socială a contribuianților din comună potrivit tabelei pe anul 1848⁴⁶:

Nr. crt.	Localitatea	Starea socială	Teren arabil	Fânaț	Vin
1.	Bârsa	- nobili impuși	4	16	140
		- văduve de nobili	1	-	-
		- iobagi	34	4	4 ½
		- văduve de iobagi	2	5 ½	3
		- jeleri	4	14	12
		- jeleri din alte părți	3	23	7 ½
		- iobagi comv.	2	-	16

⁴³ St. Pascu, *Ce este Transilvania*, Cluj-Napoca, 1983, p. 195

⁴⁴ L. Gyemant, *op. cit.* p. 49-72

⁴⁵ M. Petri; *op. cit.*; vol. IV, p. 699.

⁴⁶ D.J.A.N. Sălaj; *Fond 17*, mapa CXCIV, cota 5345/1847 fil 17.

Nr. crt.	Localitatea	Starea socială	Teren arabil	Fânaț	Vin
2.	Domnin	- nobili impuși - iobagi - jeleri - judex (jude) - externiști - iobagi conv. - țigani - văduve iobagi	18 69 9 1 3 2 1 1	221 $57 \frac{1}{2}$ $174 \frac{1}{2}$ $25 \frac{3}{4}$ - - - -	183 44 $159 \frac{3}{4}$ 18 - - - -
3.	Inău ⁴⁷	- iobagi - văduve de iobagi - jeleri - văduve de iobagi - iobagi conv. - jeleri conv.	50156 $\frac{1}{2}$ 5 4 3 1 1	190 6 $12 \frac{1}{2}$ 8 - -	75 9 7 7 - -
4.	Someș Odorhei ⁴⁸	- iobagi - văduve de iobagi - jeleri - iobagi conv. - judex - țigani	96 12 2 19 1 1	437 45 4 - - -	422 49 6 - - -
5.	Soimuș ⁴⁹	- iobagi	55	337	316 136

Răpirile de pământuri, mărirea robotelor, a dărilor și daturilor ca și alte forme de impunere a țăranilor i-a adus pe aceștia în pragul disperării. În anul 1804 a izbucnit răscoala locală din satul Năpradea, împotriva căreia sunt trimise trupe de la Zalău. Populația Someș Odorheiului a fost solidară cu frații lor din satul vecin, anunțându-i din timp pe capii răscoalei pentru a putea fugi. Cu toate că autoritățile i-au pedepsit cu ani grei de închisoare, umilințe și bătăi pe răsculați, starea de răzvrătire se va menține mereu pe Vale Someșului⁵⁰. Guvernul va veghea ca în aceste sate iobagii să nu fie îngreunați cu prestații noi și ilegale pentru a preveni noi revolte, și totuși din Inău, Soimuș și Bârsa vor pleca mulți iobagi în alte părți încercând să scape de exploatare feudală. Chiar și nobilii erau conștienți că este nevoie de o reglementare care să șureze situația țăranimii. Administratorul baronului Wesselenyi Miklos, care avea întinse posesiuni în Bârsa, Soimuș și în Someș Odorhei îi arată într-o scrisoare din 1832 stăpânului său starea reală care domnește în rândul iobagilor de pe moșiile

⁴⁷ D.J.A.N. Sălaj; *Fond 17*, cota 3058/1848, fil 1-7

⁴⁸ I. Ciocian, *op. cit.* p. 139

⁴⁹ D.J.A.N. Sălaj; *Fond 17*, cota 6321/1848, fil 4-18

⁵⁰ Zs. Trócsány, *op. cit.* p. 135-142.

sale: "acum toată grija mea se învârtește în jurul stării oamenilor care sunt copleșiți de sarcini. După câte observ nu vom putea s-o scoate la capăt cu slujbele..., dar chiar dacă vom reuși aceasta nu poate fi durabilă dacă se va întoarce urbariul care nu va corespunde tendinței de acum, căci în orice formă am îmbrăca iobagul și servitutea, ea rămâne tot o servitute și nu se va transforma în înțelegere"⁵¹. Toate acestea ilustrează neliniștea locuitorilor satelor care nu așteptau decât împrejurări favorabile pentru declanșarea unor acțiuni mai ample în vederea dobândirii pământurilor pe care le lucrau de secole și a drepturilor naționale de care erau privați pe nedrept chiar în propria lor țară. Țăranii erau hotărâti să realizeze visul secular sintetizat în cuvintele lui Ioan Lobontiu din Giurtelecul Șimleului în martie 1848 "iobagi ne jurăm mai mult nu vom fi, ori de vor ștergei domnii iobăgia, ori nu"⁵².

(ABSTRACT)

Some aspects of socio-economic development of the commune Somes-Odorhei in the first half of the 19th century.

The agriculture production was increasing considerably each year, thus satisfying both the needs for market -places of the great land owners who sold their products on Austrian markets.

As for the social The land owners were trying to get more allodial land, thus diminishing the urbrial plots, a fact which gave birth to some revolts among the peasants, culminating with the uprising of Napradea where the peasants got hold of noble Huszar's fortunes, and refused to do the voluntary work uprisings and aspect we can speak about a stratification of the rural population where the serfs had to pay taxes and work for the nobles.

The landowners were trying to get more allodial land, thus diminishing the urbrial plots, a fact which gave birth to some uprisings and revolts among the peasants, culminating with the uprising of Napradea where the peasants got hold of noble Huszar's fortunes and refused to do the voluntary work for the nobleman.

⁵¹ E. Csetri, *O încercare de eliberare a iobăgiei din 1832*, în Anuarul Institutului de Istorie, Cluj I-II, 1958-1959, p. 182

⁵² Al. Papiu Ilarian, *Istoria Românilor din Dacia Superioară*, Tom II, Viena 1852, p. 137; *Istoria României*, vol IV, 1964, p. 125